

****Ана Брзаковић:**** Заједничарење. Серијал о јачању солидарности са особама са инвалидитетом. Учини неко добро дело без очекивања и награде. Сигуран у знању да једног дана неко може да уради то исто за тебе. Човек постаје великан сходно степену на ком ради за добробит других људи. Немојте се трудити да само ви будете добри, већ да и свет што га иза себе остављате постане добар. Никад није касно да постанемо добри. Не можете учинити добро дело прерано јер никада не знате колико ће брзо за то бити прекасно. Доброта је језик који глуви могу да чују и слепи да виде. Нико није бескористан у овом свету ако олакша терет другоме. Племенита дела раде се у тишини. Ако желиш да видиш промену у свету, ти мораш постати та промена. Где постоји љубав, ту постоји живот. Откриј љубав и покажи је читавом свету. Почиње 10. емисија из серијала Заједничарење у ком се бавимо јачањем солидарности са особама са инвалидитетом. Ову емисију тонски реализује Арсенија Вучковић, а води Ана Брзаковић. У данашњој емисији бавимо се које социјалне услуге пружа Центар за социјални рад Солидарност и Црвени крст у Крагујевцу особама са инвалидитетом. А за саговорнице имамо госпођу Ану Радаковић, помоћника директора Центра за социјални рад Солидарност у Крагујевцу и госпођу Невенку Богдановић, секретара Црвеног крста у Крагујевцу.

****Ана Брзаковић:**** Драги златоусти, у данашњем издању емисије Заједничарење говорићемо о услугама социјалне заштите које су посвећене и намењене потребама особа са инвалидитетом. А коју врсту ових услуга пружа Центар за социјални рад Солидарност у Крагујевцу сазнајемо у разговору са госпођом Аном Радаковић помоћником директора Центра за социјални рад Солидарност у Крагујевцу. Ана помаже Бог добар дан и добро ми дошли у студио нашег радија. Да кренемо од почетка ове приче. Ви сте неко ко ту материју држи у малом прсту. Дакле које су све то услуге, а ми ћемо их наравно детаљно разрађивати у овом разговору, које Центар за социјални рад Солидарност у нашем граду пружа особама са инвалидитетом?

****Ана Радаковић:**** Ево прво када говоримо о особама са инвалидитетом важно је да напоменемо то да они сва права и услуге из домена социјалне заштите остварају управо преко Центра засоцијални рад. Територијално Центар за социјални рад Солидарност у Крагујевцу надлежан је за права и услуге које се остварују на територији града Крагујевца. Када говоримо о тим правима, не говоримо о правима на папиру, већ о томе како систем социјалне заштите омогућава људима да живе достојанствено, да живе без изолације и уз подршку која им је потребна. И у томе Центар за социјални рад има једну јако важну улогу. Ево првенствено када су у питању лица са инвалидитетом да су то у ствари особе са интелектуалним, физичким и менталним потешкоћама али су то и управо и старија лица код којих је у тренутку због старости или због болести дошло до губитка функционалности. Систем их не посматра кроз дијагнозу већ кроз степен функционалне подршке која им је потребна за свакодневни живот. И оно што бих истакла као најважнија права која су обухваћена Законом о социјалној заштити, а која се остварују преко Центара за социјални рад јесу управо права на новчану социјалну помоћ, на увећану новчану социјалну помоћ. Оно што је јако важно за особе са инвалидитетом је право на додаток за помоћ и негу другог лица и право на увећани додаток за помоћ и негу другог лица. Када говоримо о услугама то је свакако лични пратилац детета, право на персоналну асистенцију, такође дневни боравци и право на помоћ у кући, значи услуга помоћи и неге у кући. Ова права нису привилегија корисника. Ово је један механизам надокнаде онога што је особама ускраћено управо због инвалидитета. Ето у пракси често су негде корисници ускраћени за сазнања уопште о услугама које

су развијене на територији нашег града, јер свака општина за себе има посебно развијене те услуге на нивоу заједнице. Када говоримо о граду Крагујевцу и услугама које могу да остваре наши корисници које су јако значајне јесу управо ове услуге личног пратиоца детета, дневних боравака и помоћи и неге у кући. Оно што јесте такође јако важно јесте тај саветодавни рад са породицом. Јер наш циљ нису увек само новчана давања, већ да особа остане у својој породици, у свом дому, у својој заједници и управо на овај начин им пружамо ту додатну подршку, а која се у пракси показала од високог значаја за породице и за особе са инвалидитетом. Ето мислим инвалидитет не погађа само појединца као што сам и рекла већ погађа читаву породицу. Тако да ми посебну пажњу усмеравамо ка читавој породици. И управо ту стручни радници пружају велику подршку.

****Ана Брзаковић:**** Хоћемо ли онда сад Ана редом да идемо по овим услугама социјалне заштите за особе са инвалидитетом које сте навели да их онако до танчина разрадимо?

****Ана Радаковић:**** Може. Наравно. Право на новчану социјалну помоћ није само право које се остварује за особе са инвалидитетом већ сви корисници, појединци и породице које се налазе у стању социјалне потребе ово право на новчану социјалну помоћ могу остваривати преко центара за социјални рад. Значи потребно је да поднесу захтев и одговарајућу документацију на основу које ће стручни радници проценити да ли је породица у стању социјалне потребе и може ли остварити ово право.

****Ана Брзаковић:**** Када кажете социјална потреба, стање социјалне потребе, шта то значи?

****Ана Радаковић:**** Стање социјалне потребе је управо стање где се породица налази без прихода, без основних средстава за егзистенцију. Значи породица која нема стални приход по члану домаћинства. Значи то је основно мерило. Такође јако је важно да не постоји имовина великог обима која би ограничила остваривање овог права по закону. Наши радници стручни део провере, излазе на терен, уочавају у каквом стању, у каквим околностима породица живи, у каквим условима, која је њихова имовина и да ли на основу тих параметара могу остварити право на новчану социјалну помоћ. Такође право на новчану социјалну помоћ остварају и породице, али и појединци који живе самостално или родитељи којима је поверено дете на чување када се ради о породицама које ето разведене.

****Ана Брзаковић:**** Имате ли податак колико имамо особа са инвалидитетом које су корисници ове врсте услуге дакле услуге новчане социјалне помоћи?

****Ана Радаковић:**** Новчне социјалне помоћи, тај податак за особе са инвалидитетом свакако да постоји али он није релевантан из разлога што је најрелевантнији податак управо колико је корисника туђе неге и помоћи и увећаног додатка за помоћ и негу другог лица које особе остварују код нас. То је такође право које је из домена Закона о социјалној заштити и које остварују појединци који нису у радном односу или деца преко центара за социјални рад. Ово право такође могу остварити особе које су осигураници ПИО фонда, али је онда у надлежности фонда ПИО и остварају преко ПИО фонда ово право. А затим уколико који имају право на увећани додатак остварају тај увећани додатак преко центара за социјални рад. Тај поступак подношења захтева, често корисници одустају од њега јер сматрају да је компликован. Међутим ево баш је ово и прилика да појаснимо да је право на остваривање односно захтев за остваривање права на додатак подноси се у центру за социјални рад. Оно што је неопходно корисницима јесте свакако

медицинска документација која доказује да се они лече, да имају извештај лекара специјалиста да њихово здравствено стање није добро и потребна је копија личне карте, потврда из ПИО фонда да нису корисници ПИО фонда и они овај захтев предају Центру за социјални рад. Даље процедура јесте да ми прослеђујемо комисији ПИО фонда лекарима вештацима који вештаче ту документацију и позивају корисника да би проценили функционалност саме особе и у ствари да ли корисник може, да ли има потребу за помоћи неог лица. Центар након тога када се врати предмет израђује решења и признаје ово право. Исплату врши министарство. То су права која се која су на републичком нивоу и апсолутно права оно што је јако важно која не утичу на приход по члану домаћинства. Тако да ово није право које ће ограничити појединца да оствари такође уколико је у стању социјалне потребе право на новчану социјалну помоћ.

****Ана Брзаковић:**** Да ли је зграда Центра за социјални рад солидарност у Крагујевцу приступачна особама са инвалидитетом када говоримо о њиховим потребама, о предавању документације, како то у пракси изгледа?

****Ана Радаковић:**** Мени је јако незахвално да сада кажем, али просто зграда Центра за социјални рад у Крагујевцу није приступачна за особе са инвалидитетом, али радници су итекако сензибилисани и имају емпатије и професионално раде свој посао, тако да свакој особи омогуће приступ приземном делу центра и ту се подносе сви захтеви.

****Ана Брзаковић:**** Дакле, мора особа лично да дође без обзира на степен инвалидитета.

****Ана Радаковић:**** Није потребно да особа лично дође. У име те особе може поднети законски заступник када су у питању малолетна деца или старатељ. Уколико је одрасла особа у питању може поднети захтев у његово име. Потребно је само да захтев овај заиста буде на име те особе и ми ћемо свакако узети у обраду. Такође није потребно чак ни лично уколико особа жели сама да поднесе захтев може то учинити и путем мејла Центра за социјални рад Солидарност. Сви захтеви који нама пристигну на мејл на обрасцима које су саставни део наше документације центра ми узимамо у обзир. Значи заиста је неопходно да само буде потпуна документација. Уколико није потпуна стручни радници ће позвати и тражити допуну документације тако да се сваки захтев узима у обзир и сваки захтев је у процедури рада у центру.

****Ана Брзаковић:**** Ово вас све питам како бисмо охрабрили оне који можда живе у заблуди, да неће бити у стању да поднесу сву ту документацију о којој ви сада говорите. Дакле, сваком изађете у сусрет.

****Ана Радаковић:**** Сваком изађемо у сусрет и све информације које се тичу остваривања било ког права или остваривања права на услугу може добити и путем контакт центра нашег центра. Тако да увек смо доступни свима за сваки вид подршке. Наши радници излазе у сусрет заиста сваком кориснику и имају индивидуални приступ према свакоме. Тако да ће сваки корисник имати правовремене информације шта му је све потребно и од документације и шта му је неопходно. Чак и неки правни савет на који начин он може доћи до остваривања жељеног права преко Центра за социјални рад.

****Ана Брзаковић:**** А када говоримо о туђој нези и увећаном додатку и помоћи другог лица, јесам ли лепо то формулисала? Јесам ли лепо запамтила шта сте Ви изговорили у претходном делу емисије? Имамо ли ту податак колики број особа са инвалидитетом остварује ову врсту услуга?

****Ана Радаковић:**** Преко 15 корисника је евидентирано у нашем центру као корисници додатка за помоћ и негу другог лица и увећаног додатка за помоћ и негу другог лица. У овај број спадају и корисници који ово право на додатак остварују преко ПИО фонда, а увећани додатак преко Центра за социјални рад.

****Ана Брзаковић:**** Говоримо о особама са инвалидитетом.

****Ана Радаковић:**** О особама са инвалидитетом. Свакако то су и деца и одрасле особе са инвалидитетом.

****Ана Брзаковић:**** Јесмо ли откриле комплетно сад ову прву услугу?

****Ана Радаковић:**** Да. Сада можемо говорити о услугама. Оно што је јако важно када говоримо о граду Крагујевцу и о услугама које могу да остварују, услуге су управо те које негде на терену су најпотребније да се надокнади управо особи оно што је ускраћено за инвалидитет, али је и да особе ту подршку добијају на прави начин. Неке од услуга које ми имамо у граду Крагујевца које су развијене у недовољној мери морам да напоменем али свакако ми указујемо на то да постоји већа потреба, односно да је већа заинтересованост корисника за развијањем ових услуга како би доносиоци одлука имали увид да је потребно на даље у и ком смеру је потребно развијати управо ове услуге када се тиче капацитета корисника којима се пружа нека од услуга јесу услуга лични пратилац деце која је једна од најзначајнијих услуга из домена социјалне заштите која се остварује на локалном нивоу за децу која су у систему образовања. Ми имамо лиценцираног пружаоца услуге који ову услугу пружа на најбољи могући начин. Она се већ развија у складу са одобреним буџетским средствима у свакој календарској години. Овај капацитет за ову услугу нам је увек пун и иако сада имамо преко 35 корисника. Имамо на листи чекања још корисника који испуњавају услове за остваривање права на ову услугу. Тако да се надамо да ћемо у наредном периоду имати, да ли кроз неки пројекат или кроз буџет, да се те услуге развију да би у довољној мери покриле потребу која тренутно постоји. А тај број се увећава сваке године. Јер имамо доста деце које сада похађају образовни систем у инклузивном образовању.

****Ана Брзаковић:**** Шта конкретно заправо подразумева услуга лични пратилац детета?

****Ана Радаковић:**** Услуга лични пратилац детета је намењена деци која се налазе у систему образовања. Сада је то свеобухватни систем образовања.

****Ана Брзаковић:**** Од ког узраста?

****Ана Радаковић:**** Од вртићког узраста, па кроз цео систем основне и средње школе. Услуга подразумева да лични пратилац детета помаже и прати дете, значи води и доводи дете из школе, помаже му при изради задатака, такође је пратилац на екскурзијама, рекреативним активностима, тако да је ова услуга једна од најзначајнијих родитељима када се говори о подршци како би они могли да раде и обезбеде тај моменат егзистенцијални за своју породицу, јер најчешће се ради о деци са инвалидитетом, различитим врстама инвалидитета. Тако да родитељи сву своју пажњу усмеравају ка подршци тој деци које се налазе свакако у стању потребе подршке за помоћ и негу лица.

****Ана Брзаковић:**** И дакле Крагујевац тренутно располаже таквим буџетом да само 35-оро деце која су особе са инвалидитетом имају права, не права, него имају задовољену ову услугу, односно остварену.

****Ана Радаковић:**** Да. Такође град Крагујевац се труди и у складу са могућностима, то су финансијске могућности из године у годину да увећава овај број. Чак и уколико се укаже нека прилика за неко пројектно финансирање, нама је ова услуга једна од приоритетних услуга.

****Ана Брзаковић:**** Колико кошта на месечном нивоу та услуга? Колико кошта тај лични пратилац?

****Ана Радаковић:**** С обзиром да центар није пружалац услуге, значи лиценцирани пружалац услуге је тај који одређује која је цена. Спроводи се све у поступку јавне набавке тако да спроводи се јавна набавка за ову услугу и та услуга је набављена од стране лице лиценцираног пружаоца услуге. У овом тренутку је то агенција која је из Горњег Милановца која пружа ову услугу.

****Ана Брзаковић:**** Ми у Крагујевцу немамо дакле лиценциране пружаоце.

****Ана Радаковић:**** У Крагујевцу немамо лиценциране пружаоце услуга, али ово је Нивеус који пружа услугу на територији града Крагујевца и они су свакако испунили све законом прописане обавезе од лиценце па до просторних и до капацитета самих лиценцираних обучених личних пратиоца да би могли на најбољи могући начин да остварају ову услугу. Јако нам је важно да све услуге које се пружају корисницима морају да буду лиценциране. И то је по закону, просто тако значи да смо обезбедили да корисницима ова услуга буде пружена на најбољи могући начин. Значи да су се неке процедуре су испоштоване, прошле су кроз обуке, имају лиценцу и заиста максимално професионално обављају свој део посла.

****Ана Брзаковић:**** А да ли ти пратиоци путују из Горњег Милановца у Крагујевац или су из Крагујевца?

****Ана Радаковић:**** На територији града Крагујевца овај Нивеус тим има своју канцеларију овде тако да су ти пратиоци ангажовани и распоређени тако да покривају кориснике који су у Крагујевцу.

****Ана Брзаковић:**** Шта су ти људи по вокацији? Знате ли то?

****Ана Радаковић:**** Па могу бити различитих. Није уопште то негде мерило, али је јако важно да прођу кроз обуку и да буду лиценцирани. С обзиром да је ово од изузетног значаја. Јер када радите са особама са инвалидитетом то изискује неке посебне вештине које морате да поседујете и да знате који су то најбољи начини да одговорите на потребе корисника. Такође је јако важно да када лични пратилац ради са дететом да он најбоље одговори на специфичне потребе тог детета. Тако да је ту јако важна и породица сама да их упути, од родитеља на који начин ће он одговорити најбоље на потребе њиховог детета и такође ето усмерити га ка томе на који начин ће најбоље пружати ту услугу детету.

****Ана Брзаковић:**** А имате ли информацију колико се та једна особа као лични пратилац детета задржава уз једно дете? Лични пратилац детета је не на дневном нивоу, наравно него кроз образовање.

****Ана Радаковић:**** Ми се трудимо и заиста је најбоље могуће да све док постоји потреба и док дете остварује да то буде једна особа. Али ако дође до различитих ситуација, па онда се промени јер деца са инвалидитетом имају управо то, свако дете је специфично, односно посебно има различите начине на које задовољава своје основне потребе и онда је јако важно да се прилагоде и пратиоц да стекне поверење и да они изграде већ тај однос поверења, поштовања и љубави. Наравно то је увек основа и свега око нас, све око нас је у ствари наш однос према другим људима на томе се заснива колико љубави пружамо и колико љубави примамо. Тако да је то негде мерило основно функционисање сваког човека.

****Ана Брзаковић:**** Разумели смо Ана да су средства ограничена. Поменули сте ту листу чекања. Имате ли податак колико још деце има потребе, односно породица за личним пратиоцем деце који број већи од 10.

****Ана Радаковић:**** На листи чекања је више од 10 корисника. Тај број се мења периодично. Поготово сада када наилази нова школска година нама пристижу већ захтеви, деца улазе у систем образовања. Јако нам је драго што се негде инклузија спроводи и што је то сада заступљено на једном великом нивоу, али на овај начин бисмо на најбољи могући начин просто пружили подршку деци која су у систему инклузивног образовања и онда би та инклузија имала још већи учинак на само дете. Недостају нам педагошки асистенти. То је нешто што нам је од великог значаја када говоримо управо о овом систему.

****Ана Брзаковић:**** Зато сам вас и питала за вокацију лиценцираног пружаца.

****Ана Радаковић:**** Педагошки асистенти свакако постоје за децу и има их на нивоу целе републике је тај проблем са педагошким асистентима и лично сматрам да је то потребно обезбедити у сваком одељењу где постоје деца са инвалидитетом је потребно да постоји педагошки асистент јер они заиста на најбољи могући начин спроводе посебне индивидуалне програме рада са децом. Такође су и школовани и обучени да могу да пруже подршку детету са инвалидитетом. Ми данас често наилазимо на то да спровођење инклузије је нешто што је на основу личног интересовања учитеља. Колико ће он бити сензибилизан, колико има емпатије, такође колико има енергије, јер сведоци смо тога да се они кроз време троше и да су то можда неки старији кадар. Нема довољно енергије. Не генерализујем ствари, заиста индивидуални приступ, али некако су нам учитељи и ти који први пружају подршку. Ми смо имали и дете које је било потпуно слепо, које је било у инклузивном образовању, па је учитељица научила брајево писмо како би дете радило писмене задатке на брајевом писму и она могла те исте задатке да прегледа и оцени. Тако да је то један прави начин спровођења, али немамо нажалост касније, када се јави проблем то су онда наставници. Неће баш сваки наставник и ту већ наилазимо на проблеме. Ето конкретно сам навела пример кад имамо слепо дете. Па онда ето код физичког васпитања често су наставници у страху да дете не буде повређено када имају час физичког васпитања и онда то дете неретко седи са стране и буде ту негде изоловано од остале деце и од игре њихове заједничке из тог разлога да се наставници плаше да се то дете не повреди. Заиста апелујемо и на образовни систем и на наставни кадар да добијају и да траже информације и од родитеља и од свих актера који су важни за спровођење инклузивног образовања како би на најбољи могући начин они одговорили на потребе деце са инвалидитетом која се налазе у систему инклузивног образовања.

****Ана Брзаковић:**** Често се меша термин лични пратилац детета и персонални асистент. Хоћете

ли да нам појасните разлику између ове две врсте услуге социјалне заштите?

****Ана Радаковић:**** Прво је лични пратилац детета, услуга која је усмерена на подршку деци која се налазе у систему образовања. А персонални асистент је већ услуга која се најчешће пружа одраслим особама са инвалидитетом и то је услуга која је показала се као јако значајна за подршку при самосталном животу за особе са инвалидитетом. И када говоримо о самосталном животу особа са инвалидитетом негде нам је прва асоцијација управо персонална асистенција. То је услуга која је развијена у нашем граду. Лиценцирани пружалац услуге је Центар за самостални живот особа са инвалидитетом. Такође право на ову услугу остварује се преко центара за социјални рад. Такође услуга је лиценцирана и на најбољи могући начин се спроводи да одговори на потребе корисника. У складу са потребама корисника различито се и та услуга на терену организује. Прави се просто план на који начин се услуга пружа. Та услуга је онако вишеструко развијена и свеобухватна да одговара на основне потребе корисника. Као што су обављање основних животних потреба, одржавање личне хигијене, одлазак у шетињу, одлазак до радног места уколико је особа радно ангажована, те неке активности физичке додатне, значи подршка у тим активностима ако је у питању шетња, ако су у питању неке друге физичке активности, плаћање рачуна, одлазак у банку, набавка намирница, помоћ при припреми оброка. Заиста је услуга која је јако значајна за одрасле особе и омогућава особама са инвалидитетом да самостално воде самостални живот. Управо зато што ова услуга употпуњује онај део за који је потребна подршка. За особе које немају на пример подршку породице које саме живе у свом дому, а особе су са инвалидитетом, ова услуга је од немерљивог значаја и стално говоре о томе колико им је потребно да се ова услуга развија у неком наредном периоду, односно да се капацитети користе да се одговори на потребе корисника одговарајућим капацитетом услуге. Поступак такође јавне набавке. Град Крагујевац одваја средства за финансирање ове услуге на годишњем нивоу и центар такође одговара и на различите конкурсе када је у питању пројектно финансирање ових активности. Тако да имамо у години да се некад у току године повећа број овај персоналних асистената за број корисника. То не значи да ће овај персонални асистент бити све време уз једног корисника. Персонални асистент такође може покрити и два или више, али некако нам је тај број од два корисника и адекватан јер то буде четири сата код једног корисника, четири код другог управо због тога да асистент одговори на прави начин на потребе корисника, а такође и како би се тај степен поверења изградио и тај степен блискости који је неопходан за корисника и за самог асистента.

****Ана Брзаковић:**** А ко су персонални асистенти и када сте рекли да је пружалац услуга Центар за самостални живот особа са инвалидитетом у Крагујевцу. Како то онда функционише у пракси? Које треба особа са инвалидитетом да се обрати како би остварила ову услугу?

****Ана Радаковић:**** За остваривање свих права и услуга из домене социјалне заштите надлежан је Центар за социјални рад Солидарност. Значи сви захтеви подносе се код нас. А ми радимо упуте, достављамо упуте за кориснике који имају потребу да остваре ово право Центра за самостални живот и они у складу са својим капацитетима тренутним одговарају на потребе корисника. Предност увек имају особе које су радно ангажоване, које имају неке додатне активности, које се професионално баве активностима. Ми међу особама са инвалидитетом имамо и професионалне спортисте, имамо људе који су јако активни у својим удружењима који су запослени, који раде тако да воде активан живот. Тако да они увек имају предност остваривања права на ову услугу у односу на кориснике који су само у свом дому који не воде тако активан живот. Али за њих има

једна јако добра услуга која се за особе које су особе са инвалидитетом и за старе постоји услуга која се зове помоћ и нега у кући. Услуга која се спроводи у граду Крагујевцу преко лиценцираног пружаоца услуге, односно Центра за развој услуга социјалне заштите Кнегиња Љубица. И ова услуга је у претходном периоду интегрисана са услугом здравствене заштите која је кућна нега. Значи помоћ и нега у кући је била услуга која је интегрисана услуга социјалне заштите са услугом здравствене заштите и то се показало као јако добро решење. Она се у претходном периоду спроводила у нашем граду захваљујући пројекту који је град Крагујевац остварио са сталном конференцијом градова и општина финансирана од стране Европске уније. И сада већ када се овај пројекат привео крају услуга помоћи и нега у кући постоји. Да се разумемо само овако интегрисана услуга је била као један пилот пројекат који се нама показао јако значајним и управо спој ова два је онако на прави начин одговорио на све потребе корисника који су у својим домовима који су тешко покретна или непокретна лица који имају потребу и за тим делом помоћи у кући али и за делом здравствене заштите. Тако да се она спроводила са Домом здравља, значи Кнегиња Љубица и Дом здравља Крагујевац заједнички су спроводили ову услугу. То је услуга теренског типа, обилазак корисника у различитим временским интервалима и она је покрила, веровали или не, више од 120 корисника на територији града Крагујевца у претходном периоду. Интересовање за развијање оваквих или сличних услуга је јако велико код наших корисника и управо је ова услуга негде превенција институализације корисника, јер они у свом дому добијају подршку и негу која им је неопходна, остају у својим домовима. А на други начин са друге стране се пружи и подршка породици особе која је тешко покретна, непокретна или особа са инвалидитетом јер се они растерећују у једном делу те неге и онда је услуга која онако има велики обухват и јако је значајна. Тако да се надамо да ће се у наредном периоду стећи услови да се ова услуга овако интегрисана и даље развија у нашем граду. И свакако услуга помоћ и нега у кући се такође остварује преко Центра за социјални рад Солидарност. Упути се достављају пружаоцу услуге, то је Кнегиња Љубица и они пружају услугу која је такође лиценцирана.

****Ана Брзаковић:**** Само бих се вратила Ана на услугу персоналног асистента како бисмо потпуно разумели, односно они који нас слушају колики су капацитети Центра за самостални живот особа са инвалидитетом и ко су заправо персонални асистенти?

****Ана Радаковић:**** Персонални асистенти су особе које није кључно занимање којим се баве, али је кључно да они прођу такође обуку која је омогућена када се они пријаве да желе да буду персонални асистенти. Значи свака особа која пожели да пружа ту услугу може се обратити Центру за самостални живот и проћи кроз обуку за пружање услуге. Ова обука је свеобухватна. Они стичу знања да раде са особама које имају различите врсте инвалидитета. Да ли су то физички инвалидитети, сензорни инвалидитети или интелектуални, они заиста добијају једну свеобухватну обуку. Тако да се ова услуга спроводи на јако високом нивоу и Центар за самостални живот то годинама спроводи, јако квалитетна услуга и пружа се у складу са финансијским средствима. Капацитет за ову услугу је 15 корисника, али у складу са на пример пројектним финансирањима или повећањем буџета, ова услуга се некад спроводи на много већем броју.

****Ана Брзаковић:**** Дођосмо причом и до услуге Дневни боравак, је ли тако? Како ту стоји град Крагујевац? Колико је развијена ова врста услуге?

****Ана Радаковић:**** Имамо сада услугу Дневни боравак за децу која је намењена деци која су узраста до 26 година, односно цео тај систем образовања и она се спроводи у школи Вукашин

Марковић. То је дневни боравак за децу и они имају адекватан кадар, адекватне услове, апсолутно приступачни на најбољи могући начин раде са децом која су у систему образовања. Проблем често настаје кад та деца излазе из тих дневних боравака и када више негде нису у том делу препозната као приоритетна група за пружање услуге дневних боравака за одрасла. Град Крагујевац има развијену такође услугу и једни смо од ретких градова који имају услугу дневни боравак за одрасле. Ова услуга се пружа преко пружаоца услуге Вивере. Оно што је јако значајно јесте да су они добили један простор јако леп и квалитетан, простран и осветљен, који је у близини Кнегиње Љубице и спортског центра Искра. Тако да они спроводе услугу капацитета за 15 корисника, али се надамо да ће се с обзиром на просторне капацитете који су сада побољшани и условима рада стећи могућност да они прошире своју лиценцу и да обухвати и већи број корисника. Ова услуга је намењена особама са инвалидитетом, значи различитих врста инвалидитета и спроводи се ето одговарајуће у складу са потребама корисника. Они овде проводе у дневним боравцима квалитетно време. Имају различите видове активности које подстичу и њихову самосталност кроз које и развијају неке когнитивне способности. Креативно се изражавају, јако су активни и сама дружења и ето да имају да проводе време на адекватан начин и омогућено им је кроз пружање ове услуге. Негде нам се и сада просто намеће прича када говоримо о овим услугама које су за области социјалне заштите. Али не могу да не поменем и Клуб за особе са аутизмом који од скоро функционише у нашем граду. Ово није класична услуга и ово је нешто што је на нивоу клупског дружења, али јако квалитетно време особе са аутизмом проводе у клубу и надамо се да ће у наредном периоду и ово негде бити као услуга, као дневни боравак за особе са аутизмом. Јер тренутно немамо сада ту законских неких разграничења за особе са инвалидитетом и особе са аутизмом, а свесни смо тога да је спектар аутизма нешто што је јако разгранато и што је заступљено у различитој мери и да та деца заиста имају потребе које су специфичне и на које на најбољи могући начин управо одговарају они који раде са том децом или са одраслим лицима са аутизмом. И та подршка која се њима пружа на овај начин је такође јако значајна и ето Крагујевац је то препознао и омогућио да се развије један овакав клуб.

****Ана Брзаковић:**** ...Омогућивши локацију и претпостављам и финансијска средства, просторни капацитет ...

****Ана Радаковић:**** Оно што је најважније јесте да се показала потреба да се ово развија и у наредном периоду јер је то време које они проводе код њих заиста негде показује велики напредак да је то квалитетно време које они проводе у клубу и различите активност имају кроз неке њихове пројектне активности или кроз програмске конкурсе града.

****Ана Брзаковић:**** Чини ми се да смо Ана побројале све услуге социјалне заштите које нуди Центар за социјални рад Солидарност у Крагујевцу. Исправите ме ако грешим. Јесмо ли нешто изоставили?

****Ана Радаковић:**** Ја бих сама напоменула оно што што нам је јако значајно кад говоримо о породицама јесте услуга саветодавног рада. То је управо Саветовалиште за брак и породицу које је у склопу Центра Кнегиње Љубица такође. И ово није саветовалиште само за особе са инвалидитетом, већ заиста за све грађане који имају потребе где су нарушени породични односи где постоји било какав проблем да ли са дететом да ли са међуљудским односима у самој породици да се мало побољшају. Те услуге саветодавног рада су јако значајне јер оне предупиру нека институционална решења која су нажалост неминовна у неким ситуацијама. Тако да увек

када тражи подршку, када породица тражи подршку и када постоји неки проблем, ми их упућујемо. Такође имамо и дневне боравке за децу са проблемима у понашању у оквиру Центра Кнегиње Љубица. Децу која имају проблеме у понашању где је негде уочено да је потребна подршка, они кроз те дневне боравке добијају неопходну подршку. Ради се са том децом на високом нивоу. Када говоримо о пружаоцу услуге као што је Кнегиња Љубица у нашем граду то су стручни кадрови. То су особе које апсолутно задовољавају све критеријуме да на најбољи могући начин спроводе ова услуге. И такође град Крагујевац има и развијену услугу односно имамо Сигурну кућу за жртве пододичног насиља. То је значајно да наши грађани знају и да уколико се нађу у неком виду насиља у својој породици да се обрате Центру, да се обрате Полицијској управи, да не одбијају овакве врсте помоћи и подршке коју ми пружамо јер нам је јако значајно све ово, превенција неких много већих ствари и нека решења која су нам онако јако значајна да имамо у нашем граду. Имамо и прихватилиште за одрасле и то је једна услуга која је такође јако значајна. Услуга прихватилишта је за особе које су без свог дома, без подршке породице, које су старе, које се нађу остављене, избачене из својих домова. Тако да они имају могућност и Центар за социјални рад је надлежан у том делу и такође наравно након тога смештају у одговарајуће институције за кориснике.

****Ана Брзаковић:**** Хвала Ана најлепше што сте говорили за Радио Златовости и што сте нам представили све услуге социјалне заштите које Центар за социјални рад Солидарност у Крагујевцу пружа особама са инвалидитетом. Надам се да смо разрешиле и појасниле све недоумице.

****Ана Радаковић:**** Хвала и вама и надам се да ће сада након ове наше приче грађани имати више информација шта је то што Центар за социјални рад Солидарност пружа и на који начин могу остварити било које право и услугу из домена социјалне заштите у нашем центру.

****Ана Брзаковић:**** Свако добро.

****Ана Брзаковић:**** У данашњој емисији Заједничарење представљамо и услуге које за особе са инвалидитетом пружа Црвени крст у Крагујевцу. На ту тему данас Разговарамо са секретаром Црвеног крста у Крагујевцу госпођом Невенком Богдановић која нам се управо укључила у програм. Хало Невенка, помаже Бог. Дobar дан и добродошли на таласе Радија Златоуст.

****Невенка Богдановић:**** Бог вам помогао. Дobar дан и велики поздрав вама и вашим слушаоцима.

****Ана Брзаковић:**** Невенка шта је то што Црвени крст у Крагујевцу пружа ух од услуга наравно и сервиса за особе са инвалидитетом.

****Невенка Богдановић:**** Па Црвени крст могу рећи игра веома важну улогу када је у питању пре свега подршка особама са инвалидитетом у првом реду кроз програме социјалне подршке. Јер много велики број особа пре свега о којима ми бринемо су особе са инвалидитетом. Значи то су три да кажем циљне групе. Међу њима су они деца и старије особе. То су наше три да кажемо циљне групе које увек стављамо у први план. И када су програми и народне кухиње у питању и када су програми школских ужина у питању. Нажалост велики број особа са инвалидитетом је и социјално да кажем угрожен или живи у сиромаштву или на ивици сиромаштва што је негде не могу рећи очекивано, али имајући у виду да не могу да привређују, не могу због инвалидитета да

зарађују више од онога што им је или дато или ух што су добили кроз можда неку пензију, да њихова средства за живот су мања, онда им је сигурно потребна и већа подршка да би задовољили те најосновније потребе за живот. Дакле, пре свега то су програми социјалне помоћи. Наравно, тамо где они не могу доћи, ми уз помоћ наших волонтера, претежно су то наши, морам да кажем волонтери. Они који су старији и који су витални, они су ти који одлазе у породице и куће особа са инвалидитетом и које су још и усамљене. Имате и усамљеност као додатни проблем. Значи инвалидитет носи са собом још много других проблема као што је социјална искљученост и то је један од фактора против кога се ми да кажем боримо, односно покушавамо. Та борба подразумева подизање свести о свим потребама особа са инвалидитетом и било која врста инвалидитета јер постоје бројне врсте инвалидитета. Значи на тај начин омогућавамо да не буду социјално изолован и то је можда један од наших већих будућих пројеката који планирамо да радимо а то је спречавање социјалне изолације, укључивање више наших волонтера различитих узраста у смањењу социјалних искључености у смислу њиховог већег укључивања у живот заједнице. Када то већ говорим онда мислим и да ми сами као организација Црвеног крста водимо рачуна да не говоримо и да не заговарамо само о томе да водимо рачуна о особама са инвалидитетом, него и запошљавамо особе са инвалидитетом. Дакле пре свега боримо се против било каквих предрасуда које људи имају о њима а ми први немамо предрасуду јер ми заиста од њих узимамо оно најбоље јер свака особа има своје предности, своје способности и ми у свакој особи видимо шта је оно што може најбоље да нам да у зависности од врсте инвалидитета. Тако да ето ми и на тај начин да тако кажемо не само заговарањем него и примером показујемо како је могуће ангажовати радно ангажовати особе са инвалидитетом. Овде пре свега мислим на нашу јако добру сарадњу са школом Вукашин Марковић где смо имали јако лепе пројекте и где смо показали локалној заједници како њихови ученици могу да стварају и да буду веома добри, корисни у друштву, а исто тако наши волонтери су схватили како се могу те предрасуде да тако кажем склонити. Такође много радимо кад помињем волонтере. Мислим на младе волонтере, јер наша организација има јако мало запослених, а већином се сви послови обављају захваљујући волонтерском раду, дакле добрих људи, разних годишта који једноставно уживају у волонтерском раду. Али ми доста радимо пре свега на едукацији и промоцији хуманих вредности од вртића па могу рећи до факултета. Пре свега тај најмлађи узраст, учимо их хуманости и учимо их смањивању дискриминације. И кад су млади у питању често их водимо на размену знања и заједно путују са особама са инвалидитетом на кампове и тамо учествују у камповима међународним камповима у земљама где је малтене ниво баријера и друштвених и физичких баријера малтене доведен до минимума. Није све идеално али се доста на томе ради. Конкретно мислим на последњи камп где смо водили наше волонтере заједно са младима који имају било слушни инвалидитет затим скоро 80% да не виде и затим друге врсте инвалидитета телесних. Они су сви заједно путовали. При томе се тај инвалидитет ни у једном тренутку није како бих рекла примећивао када су особе истог годишта. Напротив примећивале су се нека заједничка интересовања која су карактеристична за све младе што је било дивно. Али предрасуде се руше и тако што управо наши волонтери су можда имали дотле осећање другачији став према младима који су у колицима. А када су дошли у спортски центар који се директно бави особама које су у колицима и желе да се баве спортом и када им је понуђено да играју кошарку у колицима то је било заиста једно од онако да кажем стидљивих покушаја да се седне до тога да нисмо после тога могли да ух натерамо да прекину игру, да је време за посету истекло зато што су заиста уживали. Значи предрасуде могу да се сруше, само је битно изабрати добар начин, добар метод. Хоћу да кажем да на томе треба много,

много радити у нашем друштву, јер ми не видимо довољно младих у колицима и других особа у колицима на нашим улицама. Зато што се они плаше по мени погледа и управо тога шта други о њима мисле. Иако их њихове организације у томе оснажују, али треба оснаживати читаву заједницу. Кад говорим управо о ортопедским помагалима, ми одавно смо почели да поред пријема, наравно ви сви знате, гардеробе половне наравно чисте целе гардеробе за све узрасте ми примамо и ортопедска помагала која више нису потребна срећом некоме. Кажем срећом зато што је неко морао да користи штаке, ходалице да би се опоравио од неке повреде. Оздравио је, не требају му колица и онда нам људи то поклањају. Ортопедска помагала ми изнајмљујемо значи зато што су то помагала која су потребна до одређеног периода, до одређеног времена и онда се враћају нама. Значи издајемо их на реверс. Гардеробу не, наравно, она је трајно. А ортопедска помагала издајемо на реверс, а примамо их као, да кажемо, донацију грађана. Тако да ето можда људи нису знали за то, али веома нам тај програм лепо функционише јер морам и то да нагласим нису сва на пример колица ортопедска за сваку особу адекватна, тако да мора да се прилагоди тежина и врста повреде и узраст особе и тако даље. Исто тако и штаке и ходалице. Све то мора да буде прилагођено. Тако да ето, ако неко жели може да поклони Црвеном крсту, а ми то да кажемо значи једноставно дајемо на реверс и после значи опоравка неке особе она може то да нам врати. Наравно ту водимо рачуна и о том социјалном фактору, пре свега у томе они који су да кажемо угрожени имају предност приликом изнајмљивања помагала. Имамо још пуно активности које су за особе са инвалидитетом, поред да кажемо изнајмљивања помагала како медицинских да кажемо колица, ходалица и тако даље.

Ми смо у једном периоду још радили један велики пројекат откривања деце са инвалидитетом у руралном подручју, нажалост нисмо га наставили, али то не значи да и даље нисмо у контакту са месним заједницама. Откривали смо децу са инвалидитетом јер село као село је потпуно другачије од града где када се роди дете са инвалидитетом не бива само оно одбачено, него читава породица на неки начин бива не замерите ми на изразу означена и на њу се гледа као да ето нешто са њима није у реду и они се онда и додатно повлаче. Много смо открили кроз тај пројекат који смо радили, много смо открили деце са инвалидитетом на селу да кажемо сакривене деце. Шта да вам кажем када једноставно смо у том пројекту проналазили мајку која није могла због детета који има аутизам да оде ни на сахрану својој мајци јер није имао ко да јој причува то дете. Наравно тада смо ми поред откривања те деце, кад кажемо откривања, у ствари то је најмање било битно... Најважније је било да те породице едукујемо како са том децом а и да оснажимо те породице да ту децу укључе у заједницу и тим родитељима да укажемо на то да једноставно инвалидитет је нешто што једноставно можда они виде и даље су у томе залеђени. Они их једноставно, свуда смо наишли на то, они их не дају, не излажу их другима да би их заштитили од увреда и слично. Али смо ми оснаживали пре свега мајке да ту децу, ако су на пример ментално очувана, а телесно су инвалиди у колицима или једноставно је дошло током развоја до оштећења плода и дете се родило са инвалидитетом, да ипак дете, ако је интелектуално очувано да га дају у школу и мислим да је највећи успех тог нашег истраживачког града на терену био да је доста деце. За нас је био успех и једно дете да је кренуло у школу, да није остало затворено у кући и у собици и затим препознавање од стране саме школе капацитета тог детета које је умело дивно да рецитије и да пева и фантастичне реакције учитељице која је за приредбу ту девојчицу баш због да кажемо њењег инвалидитета направила. Био је то неки поздрав пролећу или дан школе у пролеће, не могу да се сетим. Та девојчица која пева што би рекао народ као славуј, она је била бубамара која пева и сви су били одушевљени њеним гласом. Захваљујући њој школа је добила и ауто. Хоћу

да кажем само треба погледати ствари и са друге стране и показати родитељима могућности да њихово дете може бити успешно и ако изађе из та четири зида и наравно заједници показати. Много тога смо их учили кад смо ишли како да, наравно село је врло специфично, кад кажем учили, учили смо их да ограде шпорет да се та деца не повреде уколико имају менталне тешкоће да много је било едукације на на самом терену за те родитеље, јер нико им није долазио у кућу па нису ни могли да знају. Али наилазили смо на проблеме који су могли да буду превазиђени да су ти људи живели у граду. На пример, превремени порођај крене у сред зиме са снегом што бих рекла и преко колена где значи сваки минут је битан и наравно док ви упалите, да кажем укључите аутомобил, пробијете се кроз нег, дете је већ оштећено недостатком кисеоника и наравно сам недостатак кисеоника након рођења доводи до тога да дете има инвалидитет. Значи село је далеко од града и некада инвалидитет настаје и као последица удаљености и немогућности да се брзо дође до града и да се брзо интервенише у таквим неким ситуацијама. Али ми оно што смо радили и радимо јесте да те особе које немају довољно новца, а њихова деца имају да кажем тежи облик инвалидитета за који је потребан упут за Београд, за дечију клинику у Београду, ми смо такве родитеље који су са села возили и чекали да се та интервенција изврши у Београду јер смо схватили колико је тешко са дететом које има инвалидитет. Колико је тешко доћи прво аутобусом до града па онда чекати аутобус за Београд па онда доћи у тај огроман град где не знате ни где је та клиника хајде да кажем Тиршова или било која где дете треба да иде па наћи ту Тиршову па стићи на време па се вратити опет из Београда. Значи заиста један компликован процес и оно што можете очекивати од родитеља јесте да ће можда колико год воли своје дете негде бити спречен што материјално што из других разлога једноставно да ли уопште да крене на тај пут ако нема нечију подршку и ето ми смо подршка и тим породицама за које знамо да им је потребно да се одвезу да не би били одвојени и од тих институција које иначе пружају подршку. Мислим на центре за социјални рад, затим Републички завод за здравствену заштиту, фондови као што је ПИО и тако даље. Значи једноставно желимо да им отворимо и те путеве да им кажемо постојимо ми ако вам је потребна помоћ, да једноставно помогнете пре свега породицама са децом. Шта још радимо и шта планирамо да радимо? Значи знате генерално Црвени крст у свету има мисију, а наравно и ми са њима, да спречи и да ублажи људску патњу. То је наша основна мисија, а посебно у ето да кажемо у неким ванредним ситуацијама да помогнемо људима који су у потреби. Мислим ми на неки начин доста сарађујемо са различитим удружењима особа са инвалидитетом. Негде смо били ту да будемо подршка једном удружењу које је имало пројекат који је заиста имао смисао. Звао се Предах центар и даље мислимо да је таква врста за родитеље потребна, поготову са децом са инвалидитетом, да родитељи предахну бар викендом, да сместе децу, да деца спавају. Имали смо то док смо имали простор адекватан где су од деца спавала и била током викенда у нашем простору, а родитељи се бар мало одмарали од деце која која су имала тешке облике инвалидитета, јер је и тим родитељима потребно да се како бих рекла мало рехабилитују па да наставе бригу о својој деци јер наравно стрес и исцрпљеност могу довести до различитих проблема. То сви знате. Али као што рекох ми смо ти који не можемо да радимо без волонтера, али не можемо да радимо ни без донатора. И управо у овој недељи, хајде да кажем недељи захвалности у коју смо ушли, много донатора нам се јавља и управо жели да пре свега помогне домове оних у којима има особа са инвалидитетом, односно да их посетимо, да се наши волонтери с њима подруже и да им однесу нешто што ће им омогућити неку врсту да кажем не само хране, не само да им омогућимо задовољавање примарних потреба, него да знају да нису заборављени.

На интернационалном нивоу много се боримо против нечега што је јако важно, а то су нагазне мине од којих је много људи страдало током ратова и много деце страдало током ратова и на територији бивше Југославије и постали су инвалиди. Зато ми пуно радимо и на спречавању, значи то ради Међународни комитет Црвеног крста, бори се против било којег напада на цивиле, јер посебно иначе у ратовима и ванредним ситуацијама имате ту посебну осетљиву категорију и ми, зато и почех о томе да причам о сарадњи са удружењима, морамо негде имати базу података особа са инвалидитетом да бисмо знали ако се деси нека незгода и несрећа природног типа као што су поплаве, земљотрес и тако даље, да бисмо знали где они живе, да бисмо прво њима изашли у сусрет и помогли њима. Наравно за то вам је потребно више особља, више волонтера, едуковани волонтери, посебни алати за рад и посебна обука свих како и на који начин помоћи и где све живе особе са инвалидитетом. Значи наш дијапазон рада је заиста врло велики. Ми знамо шта све можемо и потребно је да радимо. Али се ту ослањамо и на мрежу Црвеног крста Србије и на интернационалну мрежу да делујемо у тим ситуацијама тако што ћемо апеловати да нам помогну.

Оно што је јако важно, као што сам рекла, имамо активности које су усмерене на спречавање инвалидитета, а почиње од раног узраста. Много деце нам страда у саобраћају и постају инвалиди, али не само деца, већ и одрасли. А оно што је најгоре, много старијих особа које не могу брзо да пређу пешачки прелаз или слично, такође бивају или могу да постану особе са инвалидитетом под старе дане, зато што су њихове кости јако крте и крхке. Тако да ето доста радимо и са њима на томе како да се спречи инвалидитет. Значи као што сам рекла од најмлађег узраста па до оних који су старији.

Поменула сам рат. Нажалост, поред невремена, поплава, земљотреса, високих температура и онога што природа са собом доноси са све више климатских промена, рат у градовима представља посебан проблем, не само за цивиле, него рат представља посебан проблем за особе са инвалидитетом и зато ми и подржавамо сва удружења да се на њиховом путу уклоне и у мирнодовским условима све препреке и баријере у граду и да се омогући особама са инвалидитетом да им све буде доступно што је могуће у граду, а малопре сам рекла и да се смањи недоступност града селу. Значи да у граду све баријере се смање и наравно подржавамо све облике информација где се скреће нека пажња и дају препоруке када су у питању особе са инвалидитетом и посебно нам је важно да они добију подршку и едукацију. Баш скоро смо имали госте из иностранства где смо их укључили у ту радионицу једну заједничку и било нам је драго што нам се прикључио један младић студент са хендикепом. Значи организација студената са хендикепом где смо отворено причали о свим препрекама са којима се суочавају студенти са инвалидитетом у нашем граду и где су они били захвални бар на прилици да кажу шта је то на шта треба скренути пажњу и да дају неке препоруке и да једноставно бар имају могућност да размене своја искуства и о томе како би могло да се на неки начин нешто унапреди када су студенти са инвалидитетом у питању. Опет наглашавам да је наша улога и у томе да једноставно посебно скренемо пажњу. То би био неки да кажем будући рад можда за наше волонтере, пошто ми целе године радимо едукацију с њима и у оквиру учења међународног хуманитарног права. Једна од ствари којој ћемо сигурно наше младе волонтере који се укључују у Црвени крст учити јесте како укључити особе са инвалидитетом када је у питању оружани сукоб. Значи наравно и како заговорати да се све препреке отклоне. Мислим да у нашој земљи има око 12% особа са инвалидитетом. Они не смеју да буду искључени и овај ризик за њихово здравље је да кажем

већи од других и из тог разлога ми доста говоримо и о превенцији и заговарамо здраве стилове живота а наравно да заговарамо и отварање тих такозваних дневних центара који би пружили психосоцијалну подршку овим особама као један креативан начин провођења слободног времена. Ми за сада то пружамо старијим особама које су такође наша циљна група, али имамо у виду у будућности можда да се укључимо и да једноставно сва та знања стечена у раду са старима пренесемо и на рад са особама са инвалидитетом јер имамо заиста доста волонтера који су прошли, имају искуства и наравно имамо волонтере са инвалидитетом и срећни смо што их имамо зато што од њих заиста можемо пуно тога да научимо и са њима нам је, хајде да кажем, живот испуњенији. Значи поготову када нам дођу особе које су самопоуздане, духовите, једноставно интегрисане, аутентичне и са пуно различитих идеја. Онда дају како бих рекла подршку осталим волонтерима да једноставно крену даље кад год се обесхрабре или када, што је нормално у животу, кад се суоче са неким тешкоћама које живот носи. Зато и кажем све што радимо, и истраживања која радимо и сарадњу коју имамо, ништа не радимо без консултација са удружењима и без њиховог мишљења јер само тако можемо да им заиста помогнемо. А то јесте као што сам рекла на почетку наша мисија и мислим да ћемо још више у будућности бити посвећени том нашем раду и нашој мисији да нико не пати и да једноставно свима буде што боље здравље за све.

****Ана Брзаковић:**** Госпођо Богдановић, најлепше Вам се захваљујемо на овом разговору и на укључењу у наш програм. Хвала Вам што сте нам овако детаљно представили све програме, сервисе и услуге које Црвени крст у Крагујевцу пружа особама са инвалидитетом и њиховим породицама.

****Невенка Богдановић:**** Вама хвала на прилици да једноставно говорим и да се захвалим пре свега још једном и вама јер знам да се ваш глас, златни глас далеко чује. Тако да знам да ћу добити нове волонтере и знам да ћемо заједно једноставно деловати у духу хуманности као и увек.

****Ана Брзаковић:**** Хвала још једном и свако добро вам желимо.

****Невенка Богдановић:**** Такође.

****Ана Брзаковић:**** Збогом.